

МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ YOSHIDAGI BOLALARNI SHAXSIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Maktabgacha ta'lim fakulteti talabasi
Ergasheva Nodira Ulug'bek qizi
[*ergashevan186@gmail.com*](mailto:ergashevan186@gmail.com)

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda shaxsiy qobiliyatlarning dinamik rivojlanishi, o'z qobiliyatlarini turli sohalarda namoyon qilishi haqida ma'lumot berilgan.

Аннотация: В данной статье представлена информация о динамичном развитии личностных способностей детей дошкольного возраста, проявлении их способностей в различных областях.

Abstract: This article provides information about the dynamic development of personal abilities in children of preschool age, the manifestation of their abilities in various fields.

Kalit so'zlar: qobiliyat, ijodkorlik, hissiyot, faoliyat, o'yin, reproduktiv, ko'nikma, shaxs, malaka, salohiyat.

Ключевые слова: способность, творчество, эмоция, деятельность, игра, репродуктивный, навык, личность, компетентность, потенциал.

Key words: ability, creativity, emotion, activity, game, reproductive, skill, personality, competence, potential.

Yosh avlodga ta'lim-tarbiya berish, ularda fan asoslariga nisbatan bilim, ko'nikma, malakalarni shakllantirish davlat siyosatining ustuvor vazifalaridan hisoblanadi. Shunga binoan mamlakatimiz maktabgacha ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohatlarning ustuvor yo'nalishlaridan biri ham barkamol avlodni shakllantirishdan iboratdir. Ta'lim-tarbiya jarayoni bolalarning qobiliyat va layoqatlarini har tomonlama rivojlantirishga, ular shaxsini shakllantirishga qaratilgan.

Ko'pincha ular insonning qobiliyatlari haqida gapirishadi, bu uning ma'lum bir faoliyat turiga moyilligini anglatadi. Shu bilan birga, kamdan-kam odamlar ushbu kontseptsiyani ilmiy deb o'ylashadi va bu sifatning rivojlanish darajasini, shuningdek, uni yaxshilash imkoniyatini nazarda tutadi. Qobiliyatlarni rivojlantirishning qanday darajalari mavjudligini, ularni takomillashtirish ustida ishlashni va ulardan maksimal darajada foydalanishni o'rganishni hamma ham bilmaydi. Ayni paytda, biron bir qobiliyatga ega bo'lishning o'zi etarli emas, agar siz

haqiqatan ham ma'lum bir sohada muvaffaqiyatga erishmoqchi bo'lsangiz, bu sifat doimiy ravishda rivojlanib borishi kerak.

Uzoq yillar olib borilgan tadqiqotlar ijodiy qobiliyatlar murakkab va ko'p qirrali psixologik bilimlardan iboratligini ko'rsatib berdi. I.V. Lvov ijodkorlik hissiyotlar to'lqini emas, uni bilim va ko'nikmalardan ajralmas deb hisoblaydi, histuyg'ular ijodkorlikka hamroh bo'ladi, inson faoliyatini ilhomlantiradi, uning oqimining ohangini oshiradi, inson ijodkorining mehnati unga kuch beradi. Ammo faqat qat'iy, tasdiqlangan bilim va ko'nikmalar ijodiy harakatni uyg'otadi. Shunday qilib, eng umumiy shaklda ijodiy qobiliyatlarning ta'rifi quyidagicha.

Ijodkorlik - bu har qanday faoliyatning muvaffaqiyati bilan bog'liq bo'lgan, lekin inson tomonidan allaqachon shakllantirilgan bilim, ko'nikma va malakalar bila cheklanmaydigan shaxsning individual psixologik xususiyatlari. Ana shu tadqiqot ma'lumotlaridan foydalanib, ijodiy qobiliyatlar maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning xayotlarida muhim o'rin egallaydigan qator komponentlarni ajratib ko'rsatish mumkin: Psixologik turkum adabiyotlarda ilmiy ta'rifga ko'ra, qobiliyat - bu muayyan shaxsning individual va psixologik xususiyati bo'lib, uning muayyan faoliyatni amalga oshirish qobiliyatini belgilaydi. Muayyan qobiliyatlarning paydo bo'lishi uchun tug'ma shartlar - bu birinchisidan farqli o'laroq, tug'ilishdan boshlab odamda paydo bo'ladigan moyilliklar.

Shuni yodda tutish kerakki, qobiliyatlar dinamik tushuncha bo'lib, ularning doimiy shakllanishi, rivojlanishi va faoliyatning turli sohalarida namoyon bo'lishini anglatadi. Qobiliyatlarning rivojlanish darajalari doimiy ravishda o'z-o'zini takomillashtirish uchun hisobga olinishi kerak bo'lgan

ko'plab omillarga bog'liq.

Shaxsiy qobiliyatlarning rivojlanish darajasi ikki turga bo'linadi:

- Reproduktiv, inson turli ko'nikmalarni muvaffaqiyatli o'zlashtirish, bilimlarni egallash va qo'llash, shuningdek, allaqachon taklif qilingan model yoki g'oyaga muvofiq faoliyatni amalga oshirish qobiliyatini namoyon qilganda;

- Ijodiy, inson yangi, o'ziga xos narsalarni yaratish qobiliyatiga ega bo'lganda. Bilim va ko'nikmalarni muvaffaqiyatli egallash jarayonida inson rivojlanishning bir darajasidan boshqasiga o'tadi.

Bundan tashqari, qobiliyatlar ham Teplov nazariyasiga ko'ra umumiy va maxsusga bo'linadi. Umumiylar har qanday faoliyat sohasida namoyon bo'ladiganlar, maxsuslari esa ma'lum bir sohada namoyon bo'ladi.

Demak, bugun maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanayotgan har bir bola eng avvalo tarbiya jarayonida o'zining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga e'tibor berishligi, ko'proq rasm musiqa kabi ijodiy qobiliyatlarini shakllanishiga e'tibor qaratish lozim. Maktabgacha ta'lim muassasalarida tarbiyalanuvchi bolaning qobiliyat xususiyatlarining shakllanishida o'yin faoliyati muhim rol o'ynaydi.

Bugungi kun dolzarb muammolardan biri bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishdir. Afsuski, ko'pchilik ota-onalar bolaning qobiliyat xususiyatlarining rivojlantirishga etarlicha e'tibor bermaydi, bu esa kelajakda bolalarning imkoniyatlarini sezilarli darajada cheklaydi. Ijodkorlik har bir bola hayotida juda muhim rol o'ynaydi.

Shunday qilib, agar bola tasavvurning etishmasligidan aziyat chekmasa ham, ota-onalar o'zlarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga e'tibor berishlari kerak. Bog'cha yoshidagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarning asosiy rivojlanishi o'yin orqali amalga oshiriladi. O'yinda bolalarning eng qiziqarli faoliyat doirasini aniqlashga qodir bo'lgan qobiliyatlarini namoyon etishganlarida yaqqol korinadi.

Shuning uchun o'yin - bu ijodiy qobiliyatlarni aniqlashning asosiy usullaridan biridir. Bu borada psixologlar sizning tasavvurlaringiz qanday darajada rivojlanayotganini va bolaning fikrlash tarzini belgilashga imkon beruvchi o'yin shaklida maxsus testlarni ishlab chiqishdi. Ba'zi bolalar tasavvur kuchi bilan harakat qilishadi, boshqalari esa xotiraning tasvirini suratga olishga moyil. Ba'zan bolalar bunday o'yinlarda qatnashishni rad etishadi, bu esa bolaga alohida yondashuv zarurligini ko'rsatadi. Bolalarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish ham katta rol o'ynaydi. Bugungi kunda ota-onalarham bolaga nafaqat rivojlanish imkoniyatini berishlari, balki faol ishtirok etishlari kerak. Bolaning musiqaga bo'lgan qiziqishi etarli emasligi sababli, ota-onalar uni musiqa maktabiga yoki rasm to'garagiga berishga shoshilishadi. Bolalarda har qanday ijodiy qobiliyatni shakllantirish uchun nafaqat chaqaloqning moyilligini aniqlash, balki to'g'ri yo'nalishda rivojlanish istagini kuchaytiradigan jiddiy ishlarni amalga oshirish kerak.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchi bolalar uchun Bolalar ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish dasturini yaratishning eng yaxshi usuli. Dasturda rivojlanishning barcha usullari - vizual, og'zaki va amaliy bo'lishi kerak. Vizual usullar har qanday suratlarni ko'rish, chizilgan yoki haqiqiy ko'rishni o'z ichiga oladi. Masalan, bulutlarni o'rganayotganda, ular nimaga o'xshashligini aniqlang. Og'zaki usullarga aloqa, hikoyalar, suhbatlarning turli shakllari kiradi. Misol uchun, ertaklarning birgalikdagi tarkibi, o'z navbatida, bir uchastka bo'yicha hukmni o'ylaydi. Amaliy usullar o'yinlarni, turli modellarni yaratish va ulardan foydalanishni va rivojlanish mashqlarini bajarishni o'z ichiga oladi. Barcha usullarni birlashtirib, siz o'zingizning intellektual qobiliyatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadigan bolaning keng qamrovli rivojlanishiga erishishingiz mumkin. Bolalar ijodiy qobiliyatini rivojlantirish uchun asos - bu birinchi navbatda erkinlikdir. Ota-onalar bolani majburlash va majburlamasliklari kerak. Bu borada muvaffaqiyatga erishish uchun sabr-toqat va muayyan taktika talab etiladi - ota-ona bolaning fikrini tinglashi, har qanday ijodiy faoliyatga bo'lgan qiziqishini rag'batlantirishi va rag'batlantirishi

kerak Ushbu mulohazalardan ko‘rinib turibdiki, bolalarda ijodiy qobiliyatlarini shakllanishi ularda majburiyat va javobgarlik hissining tarkib topishi bilan bog‘liqdir. Ularda ana shunday sifat va kechinmalar to‘la shakllangan bo‘lsa, bilimlarni egallash yoki barkamollik uchun hech narsa to‘siq bo‘la olmaydi. Yuqorida qayd etilganlardan shuni xulosa qilib aytish mumkinki, bu maqsad va vazifalarning hal etilishi bolalarni zamon bilan hamnafas bo‘lishga, o‘zining ijodiy qobiliyatlarini shakllantiribgina qolmasdan, yoshlarni tarbiyalash dardi bilan yashash va kelajakni aniq ko‘ra olishga o‘rgatadi.

Chunki ta‘lim-tarbiya jarayoni maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilaridan ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishga yo‘naltirilishi va ta‘lim jarayonining natijasi ideal bilan qiyoslanishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. B.X.Xodjayev. umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. T.Sano-standart/2017 y.
2. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi 2022 yil
3. D.Q.Asqarova “Bolalarni sahnalashtirish va ijodiy faoliyatga o‘rgatish” Namangan 2018 yil
4. Teshabayeva, Z. S. (2021). МАКТАБГАЧА ТАЛИМ ТАШКИЛОТИДА САХНАЛАСHTИРИШ ОЙИН FAOLIYATI SHAKLLARI, TURLARI, ULARNI TASHKIL ETISH USULLARI. Academic research in educational sciences, 2(CSPI conference 1), 268-271.
5. Sobirovna, T. Z. (2023). МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALAR ИJTIMOИY-AXLOQИY TARBIYASIDA OILANING ROLI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 34(2), 30-32
6. Ibraimov, X., & Gaynazarova, G. (2023). THE CONTENT OF PREPARING STUDENTS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE PROCESS OF INDIVIDUAL EDUCATION. Science and innovation, 2(B12), 330-333.